

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Qualex

Ημερομηνία εξαγωγής: 05/12/2022

Παρατηρήσεις στην ΤρΕφΑθ 1153/2021 - Προσβολή προσωπικότητας μέσω διαδικτύου

Συγγραφέας: Κωνσταντία Κυπρούλη, ΔΝ, Δικηγόρος, Διαπιστ. Διαμεσολαβήτρια
Μέσο Δημοσίευσης: ΤΝΠ QUALEX, ΔιΜΕΕ, 3/2021, σελ. 445 - 449

Η σχέση μεταξύ ελευθερίας έκφρασης και προστασίας της προσωπικότητας αποτελεί φλέγον ζήτημα που απασχολεί πολλάκις τα δικαστήριά μας.

Το ίδιο φλέγον είναι και το ζήτημα της δικονομικής αντιμετώπισης των υποθέσεων που αφορούν περιπτώσεις συγκρούσεως αυτών των δικαιωμάτων.

Στο κοντινό παρελθόν η νομολογία παρουσίαζε ιδιαίτερες διακυμάνσεις, όταν καλούνταν να κρίνει εάν κείμενα που υποστηριζόταν ότι προσέβαλαν την προσωπικότητα προσώπων και έβλεπαν το φως της δημοσιότητας μέσω του διαδικτύου, υπάγονταν στις ειδικές διαδικασίες κατ' άρθρο 614 παρ. 7 ΚΠολΔ (πρώην 681Δ) όπως τα δημοσιεύματα του παραδοσιακού έντυπου τύπου και του λεγόμενου «ηλεκτρονικού» τύπου, νοούμενου τότε ως τέτοιου, της τηλεόρασης και ραδιοφωνίας. Θέλοντας να δώσει τέλος στην αβεβαιότητα, ο νομοθέτης με την διάταξη του άρθρου 614 παρ. 7 που εισήχθη στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας με το άρθρο τέταρτο του άρθρου 1 Ν 4335/2015, όρισε: «Διαφορές από δημοσιεύματα ή ραδιοηλεκτρονικές εκπομπές είναι οι κάθε φύσεως διαφορές που αφορούν σε αποζημιώσεις οποιασδήποτε μορφής περιουσιακής ζημίας ή ηθικής βλάβης που προκλήθηκε δια του τύπου ή με ραδιοφωνικές ή τηλεοπτικές εκπομπές ή μέσω διαδικτύου και γενικά κάθε άλλο σύγχρονο μέσο διάδοσης πληροφοριών και ειδήσεων, όπως και οι συναφείς προς αυτές αξιώσεις προστασίας της προσωπικότητας των προσβληθέντων».

Η γενική διατύπωση ερμηνεύθηκε νομολογιακά ως περιέχουσα στην έννοια των «μέσω διαδικτύου» προσβολών της προσωπικότητας και αυτών που συντελούνται μέσω όλων των ειδών ηλεκτρονικών ιστοσελίδων, ιστοτόπων και των ιστολογίων (blogs).¹ Την υπαγωγή των δια ιστολογίων (blogs) διαδιδόμενων δυσφημιστικών ή εξυβριστικών ειδήσεων υποστήριζε ήδη στο μεγαλύτερο μέρος η

Σελ. 446

νομολογία και πριν την εισαγωγή του άρθρου 614 παρ. 7 ΚΠολΔ² με κάποιες εξαιρέσεις.³

Η αρχή στην θέση ορίων στην ελευθερία του τύπου όταν μέσω αυτού διακινούνται γεγονότα δυσφημιστικά της τιμής και υπόληψης προσώπων έγινε με τον Ν 1178/1981. Εν συνεχεία, η παρουσίαση μαζικής ενημέρωσης όχι μόνον σε έντυπη μορφή, αλλά και σε ραδιοηλεκτρονική, έφερε την διάταξη του άρθρου 4 παρ. 10 του Ν 2384/1995 περί ιδιωτικής ραδιοφωνίας-τηλεόρασης που έθεσε την αστική ευθύνη των ραδιοηλεκτρονικών σταθμών στην ίδια μοίρα με αυτήν των εντύπων μέσων ενημέρωσης, τόσο ουσιαστικά ως προς την θέσπιση αντικειμενικής ευθύνης του ιδιοκτήτη και τα όρια αποζημίωσης, όσο και δικονομικά ως προς την υπαγωγή τους σε ειδική διαδικασία εκδίκασης διαφορών. Δηλαδή δημοσιεύματα έντυπου και ραδιοηλεκτρονικού τύπου υπήχθησαν στην ειδική διαδικασία αρχικώς του 681Δ ΚΠολΔ και νυν του 614 παρ. 7 ΚΠολΔ.

Στην συνέχεια, την σκυτάλη στην διαδρομή διάχυσης της πληροφόρησης πήρε το διαδίκτυο. Οι οδοί όμως, παροχής πληροφοριών στο διαδίκτυο εμφανίζουν έντονη πολυμορφία κάνοντας ιδιαίτερα πολύπλοκη την ταύτισή τους με «τύπο». Πληροφορίες εμφανίζονται τόσο σε ενημερωτικούς διαδικτυακούς ιστότοπους (διαδικτυακές ενημερωτικές ιστοσελίδες, ιστοσελίδες που διατηρούν οι ίδιοι εκδοτικοί οίκοι/επιχειρήσεις εντύπων εφημερίδων και περιοδικών καθώς και ραδιοηλεκτρονικών μέσων), όσο και σε προσωπικά ιστολόγια (blogs) ή και σε μέσα/πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης (facebook, Instagram, twitter).

Το παρόν σχόλιο αφορά ένα ειδικότερο ζήτημα της δικονομικής αντιμετώπισης των φερόμενων ως προσβλητικών τιμής και υπόληψης δημοσιευμάτων που εξακολουθεί να οδηγεί σε διαμετρικά αντίθετες αποφάσεις: το εάν απαιτείται η προδικασία που ορίζει η παρ. 5 του άρθρου μόνου του Ν 1178/1981, ήτοι η αποστολή εξωδίκου όταν πρόκειται για δημοσιευμένους σε ιστοσελίδα/ιστολόγιο/μέσο κοινωνικής δικτύωσης ισχυρισμούς που θίγουν την τιμή ή την υπόληψη του θιγέντος. Το ζήτημα αυτό αποτέλεσε την αιχμή της σχολιαζομένης απόφασης και

προκάλεσε διχογνωμία και εντός του Δικαστηρίου (μειοψηφούσα γνώμη).

Επιχειρώντας μία ταχεία επισκόπηση των πιο πρόσφατων αποφάσεων που ασχολούνται με το θέμα, καταλήγουμε ότι φαίνεται να έχει παραχθεί καταρχάς μία βεβαιότητα και τρία αμφισβητούμενα ακόμη πεδία.

Οι αποφάσεις που αναφέρουν ότι οι διατάξεις (γενικά, χωρίς ειδική αναφορά στην παρ. 5) του Ν 1178/1981 εφαρμόζονται αναλόγως και επί προσβολών προσωπικότητας που συντελούνται στο διαδίκτυο μέσω ηλεκτρονικών σελίδων που λειτουργούν ως διεθνές μέσο διακίνησης πληροφοριών, είναι πολλές. Η αναλογική εφαρμογή γίνεται «ενόψει του ότι για τις προσβολές αυτές δεν υπάρχει ιδιαίτερο θεσμικό πλαίσιο η δε πληροφόρηση μέσω του διαδικτύου είναι η εξέλιξη της ηλεκτρονικής πληροφόρησης μέσω του ραδιοφώνου και της τηλεοράσεως και η αντιμετώπισή τους δεν μπορεί να γίνει πάρα μόνο με την αναλογική εφαρμογή της ήδη υπάρχουσας νομοθεσίας για τις προσβολές προσωπικότητας μέσω εντύπου (εφημερίδες, περιοδικά) ή του ηλεκτρονικού (τηλεόραση, ραδιόφωνο) τύπου, αφού και η ραγδαίως αναπτυσσόμενη διαδικτυακή πληροφόρηση που προσφέρεται από το internet σε πολυμεσική μορφή (multimedia), καθιστά την χρήση αυτού (ίντερνετ) εκτός από «ομιλητή» και «αποδέκτη» και κάνει το διαδίκτυο να προσομοιάζει με μια νέας μορφής τηλεόραση. Μάλιστα, η καταχώριση σε μία ιστοσελίδα παρουσιάζει την ιδιομορφία, ότι ενώ η δημοσίευση σε συγκεκριμένο φύλλο εφημερίδας ή περιοδικού ή η αναφορά σε συγκεκριμένη ραδιοφωνική ή τηλεοπτική εκπομπή προσβλητικής είδησης κ.λπ. γίνεται άπαξ και δεν έχει διάρκεια, αντίθετα η αντίστοιχη καταχώριση σε μία ιστοσελίδα, μπορεί να παραμείνει εκεί για απροσδιόριστο χρόνο, έχοντας διάρκεια, το μέγεθος της οποίας θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για την επιδίκαση του ποσού προς αποκατάσταση της προκληθείσας ηθικής βλάβης»: ΑΠ 1425/2017 ΝοΒ 2018, 476/ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 576/2015 ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ, ΑΠ 1652/2013, ΑΠ 1701/2013 ΝοΒ 2014, 622/ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1017/2020 ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 333/2020 ΤΝΠ Qualex.

Πάγια εμφανίζεται η κρίση ότι το άρθρο μόνον, επομένως και η παρ. 5 του άρθρου μόνου, του Ν 1178/81 εφαρμόζεται μόνον εφόσον ο ενάγων στρέφεται κατά του ιδιοκτήτη του εντύπου, ή αν αυτός είναι άγνωστος, κατά του εκδότη ή του διευθυντή σύνταξης και όχι αν στρέφεται μόνον κατά του συντάκτη ή του εκδότη ή διευθυντή σύνταξης,

Σελ. 447

αν αυτός δεν ταυτίζεται με τον ιδιοκτήτη (ή τυχόν άλλου συντάξαντος, π.χ. προσκεκλημένου κ.λπ): ΑΠ 848/2019 ΝΟΜΟΣ (δεν ισχύει εάν στρέφεται κατά του blogger), ΑΠ 292/2020 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 574/2019, ΑΠ 521/2018 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1212/2018 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 1447/2014 ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 456/2014 ΝΟΜΟΣ, ΕφΘεσ 107/2020, Αρμ 2021, 945/ΤΝΠ Qualex.

Αυτονόητο βεβαίως είναι ότι ο συντάκτης και ο εκδότης ή διευθυντής σύνταξης (εφόσον δεν ταυτίζονται με τον ιδιοκτήτη, ή αν υπέχουν ίδια ευθύνη) ευθύνονται κατά τις γενικές διατάξεις των άρθρων 57, 914, 920 ΑΚ κ.α. (μεταξύ πολλών ΑΠ 501/2018, ΑΠ 521/2018, ΑΠ 271/2012 ΝΟΜΟΣ).

Επίσης, νομολογείται ότι ο Ν 1178/1981 εφαρμόζεται μόνον εφόσον με το δημοσίευμα πλήττεται η τιμή και υπόληψη του θιγέντος και όχι άλλες εκφάνσεις της προσωπικότητάς του, όπως η εικόνα (ΑΠ 546/2014 ΝΟΜΟΣ), το όνομα, ή η «επαγγελματική δραστηριότητα», όπως η ΕφΑθ 3935/2020 (ΤΝΠ Qualex) αξιοπρόσεκτα αποφαίνεται. Σε αυτό συνηγορεί η γραμματική ερμηνεία του νόμου αυτού.

Ειδικά όμως για την εφαρμογή της παρ. 5 του άρθρου μόνου του Ν 1178/1981 (αναγκαία προδικασία: κλήτευση ιδιοκτήτη με έγγραφη εξώδικη πρόσκληση προς αποκατάσταση της προσβολής, επί ποινή απαραδέκτου της αγωγής) εφόσον η προσβολή της τιμής ή υπόληψης συντελείται μέσω διαδικτύου η νομολογία παρουσιάζεται εντόνως διαφοροποιημένη:

Η ΕφΑθ 713/2020 (ΤΝΠ Qualex), κρίνει ότι εφαρμόζεται αναλόγως (και) η διάταξη της παρ. 5 και «επί προσβολών προσωπικότητας που συντελούνται μέσω ηλεκτρονικών ιστοσελίδων ή άλλων ιστοτόπων (όπως blogs)». Στην εκεί κρινόμενη απορρίφθηκε η αγωγή, όχι διότι δεν επιδόθηκε εξώδικο, αλλά διότι αυτό δεν επιδόθηκε στον «ιδιοκτήτη της ιστοσελίδας», αλλά μόνον στον «διευθυντή της ιστοσελίδας ατομικά» και επειδή «δεν είχε το νόμιμο περιεχόμενο ενόψει του ότι δεν υπεδείκνυε το επανορθωτικό κείμενο, .. προσδιορίζοντας σε αυτό αφενός μεν τα περιεχόμενα στα επίμαχα δημοσιεύματα-άρθρα, λέξεις ή φράσεις που θεωρήθηκαν από τον ίδιο προσβλητικές και πρέπει να ανακληθούν, αφετέρου τους λόγους για τους οποίους οι συγκεκριμένες αναφορές υπήρξαν προσβλητικές».

Ομοίως, οι ΠΠρΑθ 2718/2017, ΔΙΜΕΕ 2018, 70/ΤΝΠ Qualex (αφορώσα ειδησεογραφική ιστοσελίδα) και ΠΠρΘεσ 8680/2019, ΕφΑΔΠολΔ 2019, 1184/ΤΝΠ Qualex (αφορώσα ανάρτηση βίντεο και σχολίων σε ιστοσελίδα ειδησεογραφικού περιεχομένου), αναφέρουν ότι εφαρμόζεται και η διάταξη της παρ. 5 όπως όλες οι διατάξεις του

N 1178/81 «προκειμένου για προσβολές προσωπικότητας που συντελούνται στο διαδίκτυο μέσω ηλεκτρονικών ιστοσελίδων που λειτουργούν ως διεθνές μέσο διακίνησης πληροφοριών».

Και η ΠΠρΑθ 643/2020, ΔιΜΕΕ 2020, 87/ΤΝΠ Qualex, που αφορά διαδικτυακό κανάλι στον ιστότοπο YouTube, έκρινε: «οι προαναφερόμενες διατάξεις εφαρμόζονται ανάλογα και επί προσβολών προσωπικότητας οι οποίες συντελούνται στο διαδίκτυο μέσω ηλεκτρονικών ιστοσελίδων ή άλλων διαδικτυακών ιστοτόπων (όπως το YouTube) που πραγματοποιεί διανομή οπτικοακουστικού υλικού - βίντεο με την μέθοδο streaming... Και αυτή απέρριψε την αγωγή «διότι δεν προσκομίζεται από τον ενάγοντα η προβλεπόμενη κατά την παρ. 5 του εν λόγω άρθρου έγγραφη εξώδικη πρόσκλησή του προς τους εναγομένους-ιδιοκτήτες του ιστοτόπου, προκειμένου να αποκαταστήσουν την προσβολή με την καταχώριση στην ιστοσελίδα ανακλητικής δήλωσης».

Άξιο μνείας είναι ότι έχει κριθεί ότι δεν αρκεί αντί δημοσίευσης ανακλητικής δήλωσης, η δημοσίευση αποσπασμάτων ή και ολόκληρης της εξωδίκου δηλώσεως του θιγέντος: ΠΠρΑθ 3033/19 ΠειρΝομ 2020, 243 / ΤΝΠ Qualex.

Στον αντίποδα βρίσκονται οι:

ΠΠρΑθ 3667/20 ΔιΜΕΕ 2021, 93/ΤΝΠ Qualex που έκρινε ότι η παρ. 5 N 1178/1981 δεν έχει εφαρμογή στις προσβολές που τελούνται μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας κοινωνικής δικτύωσης. Διότι: «... σε σχέση με το αν οι σελίδες κοινωνικής δικτύωσης και οι παρατηρήσεις που περιέχονται σε αυτές συνιστούν έντυπα ή εκπομπές ... υπάγονται ... από άποψη ουσιαστικού δικαίου στο πεδίο του N 1178/1981 και εκδικάζονται από άποψη δικονομικού δικαίου κατά την ειδική διαδικασία ... με το άρθρο 614 παρ. 7 ΚΠολΔ το ζήτημα εμφανίζεται πιο περίπλοκο ... πρέπει να διερευνηθεί εάν στην περίπτωση τους υπάρχει βάση αναλογίας των περιτύπων διατάξεων ... καθόσον εμφανίζεται να έχουν ουσιώδεις διαφορές από τις ιστοσελίδες που διατηρούν τα μέσα ενημέρωσης στο διαδίκτυο». Κυριότερη δε διαφορά κρίνει ότι «δεν έχουν σκοπό και προορισμό την διάδοση πληροφοριών με σκοπό τη μαζική ενημέρωση, στοιχείο απαραίτητο για τον χαρακτηρισμό εντός εντύπου (γραπτού ή ηλεκτρονικού) ως Τύπου, αλλά την ανταλλαγή απόψεων, ιδεών, σκέψεων και αναλύσεων μέσω ενός μηχανισμού δυναμικής επικοινωνίας και με την χρήση ενός μέσου που λόγω της φύσης του ... έχει μεν πράγματι ως άμεσο και αναγκαίο επακόλουθο να καθίσταται το περιεχόμενο ... προσβάσιμο σε περιορισμένο ή απεριόριστο αριθμό ατόμων, δίχως όμως αυτό να αποτελεί τον αυτοσκοπό του διαχειριστή και κατόχου τους καθώς και των αναγνωστών τους». Μάλιστα διακρίνει τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης από τα ιστολόγια (blogs), διότι στα πρώτα εν αντιθέσει με τα δεύτερα, ο κάτοχος διαχειριστής έχει κατά κανόνα την δυνατότητα να αποφασίσει

Σελ. 448

τους αναγνώστες της σελίδας του και σε ποιούς θα επιτρέψει να αναρτούν δικά τους σχόλια.

Την ίδια λύση προκρίνει και η ΠΠρΑθ 870/2020, ΔιΜΕΕ 2020, 355/ ΤΝΠ Qualex (για το facebook, με μειοψ.).

Προπομπός υπήρξε η ΜΠρΑθ 497/2017, ΔιΜΕΕ 2017, 568/ ΤΝΠ Qualex που έκρινε μη εφαρμοζόμενη την παρ. 5 του N 1178/1981 σε περίπτωση διάδοσης προσβλητικών ισχυρισμών γενικά μέσω διαδικτύου. Διότι έκρινε ότι δεν χωρεί αναλογική εφαρμογή της παρ. 5 αιτιολογώντας: (το διαδίκτυο) «... παρέχει την δυνατότητα στον συντάκτη του προσβλητικού δημοσιεύματος να προβεί στην αναδημοσίευση αυτού σε πλήθος ιστοσελίδων με αποτέλεσμα την προσβολή του θιγόμενου χωρίς να μπορεί με ασφάλεια να γνωρίζει ο ίδιος (ο θιγόμενος) σε ποιες ιστοσελίδες έχει αναρτηθεί το προσβλητικό δημοσίευμα. Αυτό συμβαίνει διότι ο αριθμός των ιστοσελίδων είναι υπέρογκος και η εμβέλεια του διαδικτύου είναι δυναμικά παγκόσμια, σε αντίθεση με τα ραδιοτηλεοπτικά κανάλια και τα έντυπα, που είναι ορισμένα κατ' αριθμό και σπανίως είναι προσιτά σε πρόσωπο εκτός της χώρας κυκλοφορίας και μετάδοσης αντίστοιχα αυτών. Συνοψίζοντας εκ των πραγμάτων είναι ιδιαίτερος δυσχερής ο εντοπισμός των ιστοσελίδων, μέσω των οποίων έχει λάβει χώρα η προσβολή ... επομένως είναι αλυσιτελές να απαιτηθεί από τον θιγόμενο πριν εγείρει αγωγή να ζητήσει εξωδίκως από τον ιδιοκτήτη της ιστοσελίδας ή σε περίπτωση που αυτός είναι άγνωστος, από τον διαχειριστή ή τον συντάκτη του προσβλητικού δημοσιεύματος έμπρακτη αποκατάσταση με δημοσίευση επανορθωτικού δημοσιεύματος». ⁴ Άξιος λόγου επίσης είναι οι αποφάσεις εκείνες που θέτουν ως κριτήριο για την ύπαρξη «αντικειμενικής ευθύνης του ιδιοκτήτη», όπου τέτοιος θεωρείται ο διαχειριστής του ιστοτόπου, το πεδίο εντός του ιστοτόπου στο οποίο παρουσιάζονται τα προσβλητικά της τιμής και υπόληψης γεγονότα/σχόλια. Η ΑΠ 1425/2017 ΝΟΜΟΣ, που αφορά ενημερωτικό ιστότοπο, έκρινε: «... η αντικειμενική ευθύνη του «φορέα παροχής υπηρεσιών» (αντίστοιχη με εκείνη του ιδιοκτήτη εντύπου) ισχύει για τις αναρτήσεις που γίνονται στο διαδικτυακό τόπο και όχι στον χώρο φιλοξενίας περιεχομένου, όπου αναρτώνται κείμενα «αποδεκτών της υπηρεσίας» (δηλ. τρίτων χρηστών του διαδικτυακού τόπου). Για τις τελευταίες αυτές αναρτήσεις εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 13 παρ. 1 ΠΔ 131/2003, δηλ. υπάρχει ευθύνη του φορέα παροχής υπηρεσιών όταν δεν

συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου αυτού».⁵ Έτσι έχουν και οι επικαλούμενες αυτήν:

ΕφΔωδ 162/2020, ΝΟΜΟΣ, που αφορά ηλεκτρονική εφημερίδα και δέχεται ότι υπήρξε αντικειμενική ευθύνη «της διαχειρίστριας του διαδικτυακού τόπου» καθώς τα δυσφημιστικά κείμενα αναρτήθηκαν στον διαδικτυακό τόπο και όχι στο χώρο φιλοξενίας περιεχομένου και

ΕφΘεσσαλ 2116/2020, ΝΟΜΟΣ/ΤΝΠ Qualex, που αφορά «κλειστό» ιστολόγιο/φόρουμ ομάδας στο facebook, και η οποία δεν δέχθηκε αντικειμενική ευθύνη των κατόχων-διαχειριστών του ιστολογίου/φόρουμ, καθώς τα σχόλια έγιναν στο χώρο φιλοξενίας και οι διαχειριστές «είχαν χαλαρή εποπτεία στο άνω ιστολόγιο δεν γνώριζαν τα γεγονότα και τις περιστάσεις από τα οποία προέκυπτε ότι οι ένδικες αναρτήσεις αφορούσαν ψευδή γεγονότα και είχαν δυσφημιστικό περιεχόμενο ...».

Ως φορέας παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, κατ' άρθρο 1 ΠΔ 131/2003⁶ ορίζεται από την ΑΠ 1425/2017 «ο έχων την γενική διεύθυνση της ιστοσελίδας», από την ΕφΔωδ 162/2020 η «διαχειρίστρια της ιστοσελίδας» και από την ΕφΘεσ 2116/2020: «Γίνεται ευκόλως αντιληπτό ότι η υπαγωγή του κατόχου ενός συστήματος ομαδικών συζητήσεων στην έννοια του παρόχου φιλοξενίας είναι αυτονόητη, δεδομένου ότι και ο εν λόγω, υπό την εξουσία του κατόχου, διαδικτυακός χώρος φιλοξενεί τις αναρτήσεις των συμμετεχόντων σε αυτόν χρηστών. Επομένως και οι διαχειριστές ιστολογίων είναι και αυτοί ενδιάμεσοι φιλοξενίας (μεσάζοντες) με την stricto sensu έννοια της Οδηγίας 2000/31 για το Ηλεκτρονικό εμπόριο και ειδικότερα, υπάγονται στην διάταξη του άρθρου 14 ή άρθρου 13 ΠΔ 131/2003 για την φιλοξενία».

Εκφεύγει του σκοπού του παρόντος σχολίου η εξαγωγή συμπεράσματος, καθώς το θέμα πρέπει να εξετασθεί από πολλές σκοπιές και τομείς του δικαίου. Η διαχρονική ελευθερία λόγου, απαραίτητο στοιχείο κάθε δημοκρατικής κοινωνίας γνωρίζει τρόπους έκφρασης στο διαδίκτυο καινοφανείς, όπως η «δημοσιογραφία των πολιτών» που αποκαλύπτει αυθαιρέσιες ανελεύθερων πολιτικών συστημάτων, ενώ η υπέρτατη ανθρώπινη αξία επίσης γνωρίζει πρωτόγνωρους τρόπους προσβολής, όπως το «διαδικτυακό λιντσάρισμα».⁷

Σελ. 449

Η διάταξη του άρθρου 1 του ΑΝ 1092/1938 (η ισχύς της οποίας διατηρείται και δεν καταργήθηκε με το άρθρο 32 του Ν 4441/2016) σύμφωνα με την οποία: «Τύπος και έντυπον επί των οποίων εφαρμόζονται αι διατάξεις του νόμου τούτου, είναι παν ό,τι εκ τυπογραφίας ή οιουδήποτε άλλου μηχανικού ή χημικού μέσου, παράγεται εις όμοια αντίτυπα και χρησιμεύει εις πολλαπλασιασμόν ή διάδοσιν χειρογράφων, εικόνων, παραστάσεων μετά ή άνευ σημειώσεων, ή μουσικών έργων μετά κειμένου ή επεξηγήσεων, ή φωνογραφικών πλακών», αν και έχουσα ευρεία διατύπωση, δεν είναι βέβαιον ότι αρκεί από μόνη της να χαρακτηρίσει τα νεοφυή μοντέλα επικοινωνίας στο διαδίκτυο ως τύπο. Σκοπός και προορισμός του Τύπου είναι αναμφίβολα η διάδοση στο κοινό, η μαζική ενημέρωση (αντί πολλών ΠΠρΑθ 3667/2020, ΔιΜΕΕ 2021, 93/ΤΝΠ Qualex).

Θα έλεγε κανείς ότι καταρχήν τα ιστολόγια και τα κοινωνικά δίκτυα δεν έχουν ως σκοπό ύπαρξης και προορισμό την μετάδοση ειδήσεων στο κοινό, την μαζική ενημέρωση, αλλά την παρουσίαση προσωπικών ιδεών και απόψεων και δεν παρουσιάζουν την οργάνωση και ιεραρχική δομή που απαντάται στα παραδοσιακά έντυπα και ραδιοηλεκτρονικά ενημερωτικά μέσα. Ωστόσο, και εδώ η βεβαιότητα υποχωρεί, αφού είναι γνωστό ότι χρησιμοποιούνται και αυτά τα μέσα για την διάδοση ειδήσεων από ειδησεογραφικούς οργανισμούς που διατηρούν λογαριασμούς σε αυτά.

Δεν ξεχνούμε πάντως ότι ο νόμος 1178/81 θέλησε, εξειδικεύοντας το άρθρο 922 ΑΚ, να καθορίσει σαφές και αυστηρό πλαίσιο αντικειμενικής ευθύνης του ιδιοκτήτη ενός μέσου ενημέρωσης, ασκούντος την ειδησεογραφία σε οργανωμένη, επιχειρηματική δράση, στην οποία ως προσθήσας ευθύνεται για τις παράνομες, υπαίτιες και ζημιογόνες πράξεις των προσθηθέντων του. Επίσης, δεν ξεχνούμε ότι κατά συνταγματική επιταγή υφίσταται δικαίωμα απάντησης του θιγόμενου από ανακριβές δημοσίευμα και αντίστοιχη υποχρέωση πλήρους και άμεσης επανόρθωσης υπό του μέσου, οι δε τρόποι με τους οποίους ασκούνται το άνω δικαίωμα και υποχρέωση ορίζονται με νόμο (άρθρο 14 παρ. 5 Συντ.) καθώς και ότι πάλι συνταγματικά επιτάσσεται ότι ο νόμος ορίζει τα σχετικά με την αστική και ποινική ευθύνη του τύπου και των άλλων μέσων ενημέρωσης και με την ταχεία εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων (άρθρο 14 παρ. 7 Συντ.).

Έχει ήδη υποστηριχθεί ότι δεν είναι αυτονόητη η γένεση αντικειμενικής ευθύνης του κατόχου-διαχειριστή του ιστοτόπου, ενόψει των προστατευτικών διατάξεων των παρόχων υπηρεσιών κοινωνίας της πληροφορίας⁸, όταν υφίσταται έντονη διαδραστικότητα με την ενεργό συμμετοχή των τελικών χρηστών-αποδεκτών τους και επομένως το περιεχόμενό του δεν καθορίζεται αποκλειστικά από τον κάτοχο-διαχειριστή του, αλλά συνδιαμορφώνεται από τους αποδέκτες-αναγνώστες του.⁹ Η μέχρι στιγμής ανάγνωση των επιλογών του εφαρμοστή του δικαίου οδηγεί

στο ασφαλές συμπέρασμα ότι ο Ν 1178/1981 πρέπει να εφαρμόζεται στους διαδικτυακούς τόπους, ιστοσελίδες, ιστολόγια και σελίδες/ομάδες φόρουμ συζητήσεων σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης που διατηρούν έντυπα και ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης. Αντιθέτως, δεν φαίνεται να είναι επιβεβλημένη η εφαρμογή της σε ιστολόγια και σελίδες σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης που λειτουργούν εν είδει προσωπικών ηλεκτρονικών ημερολογίων . ¹⁰

Ως προς το ειδικότερο θέμα της αναγκαίας τηρούμενης προδικασίας με την κλήτευση του ιδιοκτήτη του διαδικτυακού τόπου στον οποίο διαπράχθηκε η προσβολή ν'ανακαλέσει, η μέχρι στιγμής λύση φαίνεται να είναι η κατά περίπτωση κρίση. Ταυτόχρονα, η εφαρμογή ή μη αυτής, φαίνεται να αποσυνδέεται και να μην συμπαράσχει την υπαγωγή ή μη των υποθέσεων αυτών στην ταχεία επίλυση που επιδιώκει ο νομοθέτης με την ειδική διαδικασία του άρθρου 614 παρ. 7 ΚΠολΔ.

Τέλος, όπως ανωτέρω ειπώθηκε εκ της παρατεθείσας νομολογίας προκύπτει η βεβαιότητα ότι ο Ν 1178/1981 αφορά μόνον την αστική ευθύνη του ιδιοκτήτη του μέσου διάχυσης της προσβλητικής πληροφορίας και ότι επομένως η κατά την παρ. 5 εξώδικη πρόσκληση για ανάκληση αφορά αυτόν και μόνον (και αντ' αυτού, εφόσον είναι άγνωστος, τον εκδότη ή τον διευθυντή σύνταξης) και όχι τον συντάκτη, για τον οποίο ως εναγόμενο, η διάταξη της παρ.5 του Ν 1178/1981 δεν εφαρμόζεται.

¹ 1. Βλ. αναλυτικότερα Κυπρούλη Κ., Διαφορές από δημοσιεύματα, ραδιοηλεκτρονικές εκπομπές και αναρτήσεις στον παγκόσμιο ιστό, σε Ειδικές Διαδικασίες κατά τον ΚΠολΔ, επιμ. Λεοντή Ν., 2η εκδ., σελ. 395 επ.

² 2. ΑΠ 1596/2011 ΔιΜΕΕ 2012, 360, ΑΠ 576/2006 ΔιΜΕΕ 2007, 400, ΑΠ 1701/2013 ΧρΙΔ 2014, 519 = ΔιΜΕΕ 2014, 365, ΑΠ 536/2012 ΕΠολΔ 2013, 266 (με παρατηρήσεις Δ. Παμπινιώτη), ΕφΑθ 1143/2016 ΔιΜΕΕ 2016, 216, ΕφΠειρ 429/2016, ΝΟΜΟΣ, ΕφΑθ 1442/2015 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 3071/2014 ΔιΜΕΕ 2014, 198, ΕφΔωδ 36/2011 ΝΟΜΟΣ, ΕφΠειρ 680/2009 ΤΝΠ ΔΣΑ, ΕφΑθ 8962/2006 ΕΛΛΔνη 2007, 1518, ΠΠρΘεσ 15188/2015 Αρμ 2016, 833, ΕφΑθ 3071/2014 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΑθ 249/2015 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΑθ 61/2016 ΝΟΜΟΣ, ΠΠρΠειρ 27/2009 ΔιΜΕΕ 2009, 65, Βαθρακοκόιλης Α., Διαδικασία Διαφορών από προσβολές με δημοσιεύματα ή ραδιοηλεκτρονικές εκπομπές (2008), σελ. 17, Καράκωστας Ι., Διαδικτυακά ΜΜΕ και προστασία της προσωπικότητας, ΔιΜΕΕ 2010, 315.

³ 3. ΠΠρΑθ 3799/2015 ΔιΜΕΕ 2016, 77, ΕφΘρ 91/2012 Αρμ 2012, 1242, ΠΠρΘεσ 2228/2011 ΔιΜΕΕ 2011, 379, ΠΠρΘεσ 25552/2010 ΔιΜΕΕ 2010, 515, ΠΠρΠειρ 4980/2009 ΔιΜΕΕ 2010, 101 (με παρατ. Σπ. Τάσση), ΜΠρΑθ 11339/2012 ΔιΜΕΕ 2013, 268, ΜΠρΡοδ 44/2008 ΔιΜΕΕ 2009, 204 (με παρατ. Σπ. Τάσση). Της γνώμης ότι τα ιστολόγια δεν εξομοιώνονται με τύπο οι: Ιγγλεζάκης Ι., Ελευθερία έκφρασης και ανωνυμίας στο Διαδίκτυο: το παράδειγμα των ιστολογίων, ΔΕΕ 2011, 317 και Τάσσης Σ., Διαδίκτυο και ελευθερία έκφρασης το πρόβλημα των blogs, ΔιΜΕΕ 2006, 518, σελ. υποσημ. 8.

⁴ 4. Βλ. σχετικά Κυπρούλη Κ., ό.π.

⁵ 5. Βλ. και Γιαννόπουλο Γ., Ιστολόγια, blogs και εφαρμογή της νομοθεσίας περί τύπου: η πορεία της νομολογίας μέχρι την ΑΠ 1425/2017, ΔιΜΕΕ 2017, 494/ΤΝΠ Qualex.

⁶ 6. Άρθρο 1 ΠΔ 131/2003, το οποίο ενσωμάτωσε την Οδ. 2000/31 για το ηλεκτρονικό εμπόριο και την κοινωνία της πληροφορίας: «νοούνται ως: ... β) Φορέας παροχής υπηρεσιών: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που παρέχει μία υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, ... δ) Αποδέκτης της υπηρεσίας: κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο χρησιμοποιεί, επαγγελματικώς ή άλλως, μία υπηρεσία της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως για να αναζητήσει πληροφορίες ή για να προσφέρει πρόσβαση σε αυτές».

⁷ 7. Ανθόπουλος Χ., Ψηφιακές πλατφόρμες και έλεγχος των περιεχομένων της πληροφόρησης online, ΕφημΔΔ 2021, 19, Μαντζούφας Π., Νομικά ζητήματα από την χρήση του διαδικτύου ... σε Τιμ.τόμο Νίκα 2018, σελ. 1201, Στρατηλάτης Κ., Χρειάζεται ειδική ρύθμιση η δημόσια σφαίρα του Διαδικτύου ΕφημΔΔ 2014, 94.

⁸ 8. Οδηγία 200/31, ΠΔ 131/2003.

⁹ 9. Κυπρούλη Κ., ό.π.

¹⁰ 10. Παναγοπούλου-Κουνατζή Φ., Περί της ελευθερίας των ιστολογίων, 2010, σελ. 106, Τάσσης Σπ., ό.π., Ιγγλεζάκης Ι., ό.π., Ρεβολίδης Ι., Μια πανοραμική ματιά σε επιλεγμένα νομολογιακά ζητήματα της τελευταίας δεκαετίας, Αρμ 2020, 429.